İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA PROPAGANDA

Hitler ve Stalin'in Propaganda Metotları

MURAT PEHLİVANOĞLU

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1720
KÜLTÜR SERİSİ: 964

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-145-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: GNG Tanıtım

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Murat Pehlivanoğlu: 1993 yılında doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kahramanmaraş Elbistan'da, lise eğitimini ise Kayseri'de tamamladı. Lisans eğitimini aldığı siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümünden 2014 yılında mezun oldu. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalındaki eğitimini, kitaba konu olan yüksek lisans tezini sunarak 2019 yılında tamamladı.

Ülkü Ocakları, Çelebi, Demlik, Kırktuğ dergilerinde ve internet platformlarında yazılar yazmaya devam etmektedir. Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda araştırmaları yayınlandı. Ayrıca Rahmi Koç Müzesinde yayınlanmaya devam eden "Ankara Manzarası" belgeselinde uygulayıcı yapımcı olarak vazife aldı.

Özel sektörde çeşitli kademelerde çalıştı. Siyasi partilerde metin yazarlığı ve içerik üreticiliği gibi siyasal iletişim faaliyetlerini yürüttü. Pehlivanoğlu, halen Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Araştırma Merkezi Ankara Koordinatörlüğü ve Anda Derneği Projeler Koordinatörlüğü görevine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 09
GİRİŞ 11

BÖLÜM 1
SİYASAL İLETİŞİM MODELİ OLARAK PROPAGANDA KAVRAMI, TARİHİ, TEKNİKLERİ

SİYASAL İLETİŞİM 17
Siyasal İletişim ve Retorik 21
Siyasal İletişim ve Propaganda 22
Propagandanın Tarihçesi 23
Propagandanın Tanımı 29
Propagandanın Özellikleri 32
Propaganda Araçları 35
Propaganda Yöntemleri 47
Propaganda Kuralları 50
Propaganda Çeşitleri 54
Sahası Bakımından Propaganda 56
Konusu Bakımından Propaganda 57
Kapsamı Bakımından Propaganda 60

BÖLÜM 2
STALİN PROPAGANDASI

STALİN'İN İKTİDARA GELİŞİ 65
STALİN DÖNEMİ SSCB PROPAGANDASINA GENEL BAKIŞ 67
STALİN DÖNEMİ SSCB İÇ PROPAGANDASI 70
STALİNİN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DIŞ PROPAGANDASI 92

BÖLÜM 3
HİTLER PROPAGANDASI

HİTLER'İN İKTİDARA GELİŞİ 107
HİTLER DÖNEMİ NAZİ ALMANYASI PROPAGANDASINA GENEL BAKIŞ 109
GOEBBELS VE AYDINLATMA-PROPAGANDA BAKANLIĞI 111
HİTLER DÖNEMİ ALMANYA İÇ PROPAGANDASI 116
HİTLER'İN DIŞ PROPAGANDASI 138

Sonuç 153
Kaynaklar 158

Ön Söz

Propaganda, dini yaymak üzere kilise tarafından ortaya çıkarılmış bir kavramdır. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında siyasallaşmış ve Soğuk Savaş Dönemi'nde siyasal iletişim kavramına dönüşmüştür. İki dünya savaşında -özellikle kitaba konu olan İkinci Dünya Savaşı'nda- edindiği kötü şöhret nedeniyle propaganda kelimesi hafızalarda olumsuz bir algı yaratmaya devam etmiştir.

Bu çalışmada bahse konu olan kötü şöhretin en görkemli sahiplerinden Hitler ve Stalin'in propaganda metotlarını ele alarak, propagandanın farklı coğrafya ve ideolojik yaklaşımlardaki uygulamalarını inceledim.

2019 yılı sonunda araştırmalarım için ziyaret ettiğim Berlin Devlet Müzesi'nde, 2. Dünya Savaşı'nda Hitler ve Stalin'in propaganda metotlarını dönemin araçlarını kullanarak nasıl kullandıklarının örneklerini görme imkânı buldum (Pandemi nedeniyle gidemediğim Volvograd'a eski ismi ile Stalingrad'a gitmek dileği ile...).

Çalışma yüksek lisanstaki tez konum üzerinden şekillenmiştir. Bu konuyla ilgili kaynakların yetersizliği ve propaganda konusuna hâlâ çok vakıf olunmadığı inancım, beni bu çalışmayı hazırlama noktasında motive etmiştir. Sevgili Ötüken ablamızın tavsiyeleri ile uzun süren araştırmalarım sonucu hazırladığım çalışmamı daha okunur ve faydalı hâle getirerek sizlerin beğenisine sunmak istedim.

Çalışma sırasında yardım ve teşviklerini benden esirgemeyen herkese çok teşekkür ederim. Nezaketleri ile yayın yapma şansını erken yaşta bana sunan asırlık çınarımız Ötüken Neşriyat'ın değerli mensuplarına da şükranlarımı sunuyorum.

Özellikle ömrüm boyunca desteğini esirgemeyen kıymetlim anneme ve hayatımın her döneminde yaptığı fedakârlıkları için kız kardeşime minnettarım.

Murat Pehlivanoğlu

GİRİŞ

Siyasal iletişim, disiplinlerarası bir çalışma konusudur. Siyaset ve iletişim bilimcilerin araştırma konularını kapsayan bu özel alan, yüksek oranda iletişim bilimi tarafından yapılan araştırmalara konu olmuştur. Propagandayı iletişim biliminin bakış açısıyla incelemek, onun, kitle iletişim araçlarıyla halkı nasıl ve ne derece yönlendirildiğini ortaya koyar. Propagandanın siyaset bilimi perspektifinden incelenmesi ise kamuoyunun ideolojileri nasıl yayıp benimsettiğini değerlendirebilme imkânı sunar.

Siyasal iletişim kavramı, dünya savaşları sonrasında, Soğuk Savaş Dönemi'yle beraber 'psikolojik savaş' kavramını ortaya çıkarmıştır. Yine Soğuk Savaş Dönemi'nde, -özellikle ABD'de gelişen- reklam ve siyasal pazarlama hâline dönüşen çalışmalar yapılmıştır.

Propaganda, insanlığın varoluşundan bu yana iktidar mücadelelerinin bir sonucu olarak her dönemde gücü elinde bulunduranlar tarafından kullanılmıştır. Kilisenin dini yayma isteği propagandayı kurumsal hâle getirmiştir. Sonraki dönemlerde kitlelerin ikna edilmesi ve silahsız savaş yöntemi olarak tarihe geçmiştir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve herkesin erişebileceği şekilde ucuzlaması propagandanın kullanımını kolaylaştırmıştır. Bu durum Birinci Dünya Savaşı'nda savaşın yalnızca silahlarla yapılamayacağını ispatlamış, İkinci Dünya Savaşı ile de propaganda artık savaşın mühim bir yöntemi olarak uluslar tarafından kullanılmıştır.

Bu kitapta, İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte ülkelerin iç siyasetinin savaş ortamını nasıl oluşturduğu sorusuna cevap verilmiştir. Ülke içi propaganda ile hazırlanan ortamın, dış propagandaya yansımaları ve ülkelerin savaş arenasındaki propaganda faaliyetlerini nasıl yönlendirdiği incelemiştir. Farklı ideolojilerdeki totaliter sistemlerden örnekler verilerek totaliter sistemlerin propagandayı ne şekilde kullandığı çalışmanın iskeletini oluşturmuştur. Örnekleri inceleme-

I. BÖLÜM

SİYASAL İLETİŞİM MODELİ OLARAK PROPAGANDA KAVRAMI, TARİHİ, TEKNİKLERİ

SİYASAL İLETİŞİM

Siyaset ve iletişim kavramlarının ayrı ayrı disiplinlere dahil olduğu bilinmektedir. İki kavramın bir arada değerlendirilmesi ise başlı başına yeni bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar siyaset ve iletişim biliminin alt başlığı olarak değerlendirilen siyasal iletişim, savaş sonrası dönem itibariyle yeni bir bilimsel disiplin olarak incelenmeye başlanmıştır. Bu kavramların bir araya gelmesi ile oluşan süreç insanoğlunun var oluşundan itibaren birbiriyle anlaşmasını sağlayan iletişimin, siyaset ile yaptığı iş birliğine "siyasal iletişim" denilmiştir. Toplumun bir arada yaşama kabiliyetine erişmesinin beraberinde getirdiği yönetilme ihtiyacının doğal bir sonucu olarak görebileceğimiz siyasal iletişim, geçmişi eski tarihlere dayanan bir kavram değildir. Fakat yönetici-toplum ilişkilerinin siyasal iletişim çerçevesinde incelenmesi konunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Günümüzde sıkça kullanılan kavram, Soğuk Savaş Dönemi ile beraber demokratik seçimler üzerinden incelenmeye başlanmıştır. Bugün bilinen anlamındaki kullanımına ise 1952 yılındaki Amerikan Birleşik Devletleri seçimleriyle başlanmıştır. General Eisenhower'ın bir reklam şirketi ile anlaşması ve otuzar saniyelik reklam filmleri çekmesi literatürde siyasal iletişim kavramının kitle iletişim ile beraber kullanılarak etki etmesi anlamında başlangıç olarak kabul görmüştür.[1]

Soğuk Savaş Dönemi'nin demokratik seçimlerinde uygulanan metotlar sonrası siyasal iletişim; seçim, seçmen davranışı, oy kullanma ve aday belirleme gibi meseleler üzerinden yoğunlukla incelenmiştir. Siyasal iletişim kavramı, seçimler üzerinden açıklanmaya çalışlarak literatürdeki yerini almıştır. Swanson; siyasal iletişimi seçmen ikna paradigması olarak yorumlar fakat bu yorum her hâliyle eksik kalmaktadır.[2]

Seçimler üzerinden yapılan çalışmalar gereklidir. Fakat siyasal iletişimi kavramak için yalnızca seçim dönemlerine sıkıştırılmış çalışmalar kitlelerin etkileşimini ve yönetimini etkileyen bu kavramı açıklamada yeterli olmayacaktır. İdeolojiler, seçim dışı sistem sürdü-

[1] Hıfzı Topuz, *Siyasal Reklamcılık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 56.
[2] David Cladue, *Hitler ve Nazizm,* (Çev. Hüseyin Baysan) İstanbul İletişim Yayınları, 1991, s. 8.

rülebilirliği, muhalefet etme, seçim dışı faaliyetler, ast-üst ilişkileri, baskı grupları ile olan ilişkilerin göz ardı edilmesi bu yeni disiplinin sınırlarını daraltacaktır. Siyasal iletişim, toplumun iletişime siyasal pencereden bakışının tamamını kapsar. İletişimden farklı olarak neden ve sonuçları siyasaldır.

İletişim ve enformasyon bilimleri, gerçek anlamıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Bu bilimler içinde yer alan iki sözcük olan iletişim ve siyaset, günümüzün iletişim alanının en coşkulu, bilimsel ve entelektüel kargaşasını temsil etmektedir.[3]

Ünlü Fransız iletişimci Dominique Wolton'un da vurguladığı üzere, "Yirmi birinci yüzyıl dünyasının en başta gelen bilimsel ve siyasal sorunu, iletişim"dir.[4] Tespitten yola çıkarak iletişimin ve siyasi iletişiminin yeni yüzyılda ne derece etkili ve üzerine düşünülmesi gerekli bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Siyasal iletişimi yalnızca seçim faaliyetleriyle sınırlamak toplumsallaşma sürecini tamamlayan toplumların kitleler hâlinde iletişimini anlamak noktasında eksik kalacaktır.

Habermas'ın "Kamusal Alan" tanımı ve üzerinde inşa edilen ilişkiler bütününü oluşturan olgular, siyasal iletişimi anlatmakta açıklayıcı olacaktır. Habermas için kamusal alan; yurttaşların karşılaştığı, tanıştığı, siyasal düşüncelerini birlikte hazırladıkları, kamusal tartışmayı gerçekleştirdikleri, demokrasinin oluşumunu sağlayan mekânların tümü olarak belirlenmişti.[5] Kamusal alan, siyasal olayların oluştuğu, geliştiği ve etkileştiği bir ortamı tanımlarken alanın üzerinde ortaya çıkan bu olayların disipline olarak siyaset penceresinde oluşturduğu diyaloglar, siyasal iletişimi oluşturan parçalar bütünüdür.

Mevcut tanımlar, "Siyasal iletişim nedir?" sorusuna istenilen cevabı vermemiştir. Tanımların dışında kalan farklı yorumlar da karşımıza çıkmaktadır. Dar anlamda "siyasal süreçlerle iletişim süreçleri arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalardan oluşan disiplinler arası bir akademik alan" olarak tanımlanmaktadır.[6] Daha geniş anlamda

[3] Gregory Bateson ve Ruesch Jurgen, "Communication et Societe", ÉditionsduSeuil, 2006, s.11

[4] Dominique Wolton, *Medya Siyasal İletişimin Zayıf Halkası*, Çev. Hülya Tufan ve Ömer Laçiner, Birikim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 51-58.

[5] Jürgen Habermas, *"Öteki" Olmak "Ötekiyle" Yaşamak, Siyaset Kuramı Yazıları*, YKY, İstanbul, 2002, s. 10-12.

[6] Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, Bilim-Sanat Yayınları, Ankara, 2004, s. 199.

ise; siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, politikalarını belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiği zaman eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere çeşitli iletişim tekniklerini kullanmaları olarak tanımlanmıştır.[7]

Başka bir tanımlamada ise insanların birbirlerini anlamasında araç olarak görülmüştür. Kentel, siyasal arenada insanların birbirini anlama ve anlatma biçimi olarak ifade etmekte ve bu sürecin iki yönlü olduğunu vurgulamaktadır.[8] Wolton ise siyaset üzerinde kamu önünde fikir belirtmelerin meşru biçimi olarak siyasal iletişim; üç aktörün (politikacı, gazeteci ve kamuoyu) çelişkili söylemlerinin mübadele edildiği alandır, şeklinde yorumlayarak üçlü bir sac ayağında insanların birbirleriyle olan ilişkilerine değinmiştir.[9]

Diğer bir tanımlama ve yaygın olarak kabul gören anlayışta siyasal iletişim, iktidarı elde etme ve elinde tutma yöntemleri olarak ele alınmıştır. Bongrand; tüm iktidar biçimlerinin ihtiyacına cevap vermek üzere her dönemde varlığını sürdürdüğü iktidara gelmek, iktidarın sağladığı gücü kullanmak ve vatandaşa bu konuda bilgi verebilmek için gerekli olan siyasal iletişim programlarının (temel düşüncelerin) ve diğer önermelerin varoluş nedeni olma özelliğini göstermektedir, şeklinde ifade etmiştir.[10]

Uslu[11] ise; siyasal iletişimi "Bir siyasal görüş ya da organın, etkinlikte bulunduğu siyasal sistem içerisinde kamuoyu güvenini sağlamak, dolayısıyla iktidar olabilmek için zaman ve konjonktürün gereklerine göre reklam, propaganda ve halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanarak sürekli bir biçimde gerçekleştirdiği tek ve/ya da çift yönlü iletişim çabalarıdır" diye tanımlamıştır. Binark'a[12] göre ise; siyasal iletişimi çok geniş anlamıyla, "siyasal süreç alanının içinde olan iktidar mücadelesinin yapıldığı aile, okul, kültür ya da diğer toplumsal

[7] Aysel Aziz, *Siyasal İletişim,* Nobel Yayınları, Ankara, 7. Baskı, 2017, s. 3.
[8] Ferhat Kentel, "Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair", Birikim Dergisi, Sayı: 30, İstanbul, 1991, s. 39-44.
[9] Dominique Wolton, "Medya Siyasal İletişimin Zayıf Halkası", Çev. Hülya Tufan ve Ömer Laçiner, Birikim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 52.
[10] Michel Bongrand, Politikada Pazarlama, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s. 34.
[11] Zeynep Karahan Uslu, "Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, Sayı: 11, 1996, s. 793-794.
[12] Mutlu Binark, "Acaba Türkiye'de Siyasal İletişimi Nasıl 'Yeniden Keşfedebiliriz' Üzerine Karınca Kararınca Bir Deneme", İletişim, Sayı: 1-2, İstanbul, 1994, s. 183-186.

II. BÖLÜM

STALİN PROPAGANDASI

Bu bölümde İkinci Dünya Savaşı'nın ağır faturasının iki müsebbibinden biri kabul edilen Stalin'in silahsız bir savaş yöntemi olarak kullandığı propaganda ile kitleleri harekete geçirme metotlarından bahsedeceğiz. Tarihte propagandanın âdeta bir savaş yöntemi olarak uygulandığı Birinci Dünya Savaşı'nda kazanılan tecrübelerle, izi silinemeyecek hasarlara yol açan İkinci Dünya Savaşı'nın iki liderinin aslında kendi iktidarlarını sağlama almaya çalışıp savaşa giderken kitleleri harekete geçirme yöntemlerini, başvurdukları propaganda çeşitleri ve araçlarını açıklamaya çalışacağız

Stalin'in İktidara Gelişi

Gerçek ismi İosif Vissarionoviç Cugaşvili olan olan Stalin, 1879 yılı aralık ayında Gürcistan'ın Gori kasabasında yoksul bir köylü ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Gençlik yıllarında Stalin ismini kullanmaya başlamıştır. Stalin, Rus dilinde 'çelik adam' manasına gelir.[1]

Stalin; Çarlık Rusya rejimine son veren Bolşevik Devrimi'nin kadrosunun en önemli isimlerinden olup, Lenin öncesi son dönem parti genel sekreteri ve Lenin sonrası Stalinist SSCB'nin mimarıdır.

Çarlık Rusya döneminde normal insanlar arasında ayırt edici bir özellik olarak Ruhban Okulu'na gitmek vardır. Stalin'in ailesi de bu sebeple onu Gori Ruhban Okulu'na göndermiştir. 1894 yılında bu okuldan iyi dereceyle mezun olmuştur. Hemen ardından Tiflis'te bulunan Ortodoks Ruhani Okulu'na kaydolmuştur. Bu yıllarda Çar'ın öldürülmesi ile devrimci örgütler ülkede faaliyet sahalarını genişletmeye başlamıştır. Stalin de o dönem yapmış olduğu Marks, Engels okumalarının da verdiği etki ile dönemin devrimci gruplarında yerini almış, onların faaliyetlerine aktif şekilde katılmaya başlamıştır. 1899 yılında girişmiş olduğu bu faaliyetler nedeniyle okuldan atılmış, 1900

[1] (http://www.cnn.com/SPECIALS/cold.war/kbank/profiles/stalin (04.05.2019).

yılından sonra kendisini tam anlamı ile sosyalizme adamıştır. 1903 yılında ise sonrasında başına geçeceği ve dünya tarihine ismini yazdıracağı Bolşevik Partisi'ne katılmıştır.

Stalin, Lenin'den aldığı mektupla bulunduğu bölgede öncü bir propagandist olarak görevler yapmaya devam etmiş, konferanslara katılmış ve Lenin'i Marksizm'in uygulayıcısı olarak kabul etmiştir. Sonraki süreçte Lenin'e bağlı olarak yürüttüğü faaliyetler sebebiyle 1917 yılına kadar hayatı sürgünlerle geçmiştir. Devrim öncesi getirilen genel aftan sonra Stalin, ilerleyen yıllarda dış işleri bakanlığı yapacak olan Molotov ile Petrograd'a gelmiştir. Petrograd'da Lenin'in sürgünde olduğu zamanlarda Halk Komiserliği'nin kurulmasında ve yönetiminde öncü görevler üstlenmiştir. Bu hareketleri ile Lenin'in güvenini kazanmıştır. Aynı zamanda devrimin yayılması ve o dönemki propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi maksadıyla Bolşeviklerin propaganda gazetesi olan *Pravda*'nın idaresinde görev almıştır. Lenin'in dönüşü ve devrimin başarısının ardından, Lenin tarafından Milliyetler Halk Komiseri görevine getirilmiştir. 4 Nisan 1922'de Bolşevik Partisi'nin on birinci kongresinde parti genel sekreterliği görevine seçilmiştir.

Lenin ölümünden kısa süre önce kaleme aldığı vasiyetnamesinde, Stalin'in beraber görev yaptığı arkadaşlarına karşı sert tavırları olduğunu ve aldığı görev için tehlike arz ettiğini belirtmiştir. Fakat Stalin gerek Lenin'in hastalığı sırasında gerekse ölümünden sonra özellikle Lenin'in birçokları tarafından varisi olarak görünen Troçki'ye karşı başarılı bir iktidar elde etme propagandası yönetmiştir. Ve o, iktidarını pekiştirmek, yönetimi tamamıyla kendi kontrolü altına almak için Bolşevik Devrimi'nde bir arada görev aldığı insanları ve Lenin'e yakın olan birçok kişiyi sürgünler ve ölümlerle etkisiz hâle getirmiştir.

Lenin'in ölümünün ardından yaptığı açıklamalar ile takdir toplamıştır. Süreci iyi yönetmiş, Troçki muhalifleri Zinovyev, Kamenev gibi isimler ile beraber hareket etmiştir. Böylelikle yürüttüğü, iktidarı ele geçirme politikasında başarılı olmuştur. İktidarını sağlamlaştırmasının ardından beraber hareket ettiği Troçki muhalifi grupları da etkisiz hâle getirmiştir. İktidarını tek başına kontrol etmeyi başarmıştır. 1927 sonrası, partinin 15. Kongresi ile başlayan Stalin dönemi, 1953 yılında Stalin'in hayatını kaybetmesine kadar devam etmiştir.

Siyasal propagandanın bugün bilinen uygulamalarının birçoğu,

siyasi parti propagandalarının içerideki politik yarışlarda yaşadıkları çekişmelerdir. Stalin'in iktidara giderken devrim kadrolarını egale etme süreci de iç propagandanın gelişimi ve günümüze yansıması bakımından örnek teşkil etmektedir. Hitler'in nasyonal sosyalizm ile iktidarı ele geçirme propagandasında rakipleri nasyonal sosyalist olmayanlardır. Fakat Stalin iktidarını sağlarken aynı fikrin tarafları hatta aynı devrimi gerçekleştirdiği kadrolar ile iktidar mücadelesi vermiştir. Bu sebeple Stalin'in İkinci Dünya Savaşı öncesi SSCB'de kurduğu, tarihe Stalinizm olarak geçen iktidar sürecini irdelemek, siyasal propagandanın, iç propaganda olarak bilinen iktidar mücadelesi için nasıl kullanılacağı sorusuna cevap verir.

Stalin Dönemi SSCB Propagandasına Genel Bakış

Lenin, Bolşevik Devrimi'nin ardından 1917 itibariyle SSCB'de propagandayı sistemli hâle getirmiştir. Propagandanın amacı, Bolşevik Devrimini geniş SSCB coğrafyasının tamamına ulaştırmak ve devrim ideolojisinin halk kitleleri tarafından kabul görmesini sağlamak olarak belirlenmiştir. Parti genel sekreterliğine getirilen Stalin de bu amacı özümsemiş, devrimin önemli isimlerinden biri olarak kabul görmüştür.

Lenin'in ölümü ile Stalin 1924 yılında partinin başına geçmiştir. 1927 yılına kadar içeride iktidar mücadeleleri vermiştir. 1927 yılında ise bugün tarihte "Stalinizm" olarak bilien düşüncenin temellerini atmıştır. Stalin de Lenin gibi propagandayı çok önemsemiştir. Kendi iktidarının meşruluğu ve SSCB'nin dünya üzerindeki tanınırlığını sağlamak adına birçok propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur.

Stalin, Lenin'in sosyalizmin dünyaya ulaşmadan tamamlanmayacağı fikrini savunmamıştır. Yalnızca SSCB topraklarında sosyalizmin uygulanmasının yeterli olacağını savunmuş, propagandasını da bu savı ispat etmek üzere kurmuştur. "Tek Ülkede Sosyalizm'" idealini ortaya koymuş, bunu da propagandasının parolası olarak belirlemiştir. Aynı dönemde, devrim sonrası ortaya çıkan "SSCB vatandaşı" kavramının inşası propagandanın konusunu oluşturmuştur. Kavram ile, farklı kimlik ve devletleri bünyesinde buluşturan SSCB devletinin üst kimlik anlayışı ortaya koyulmuştur. Toplum genelinde "Sovyet kimliği" bilinci oluşturmak arzu edilmiş ve propaganda faaliyetleri bu istikamette sürdürülmüştür.

III. BÖLÜM

HİTLER PROPAGANDASI

Bu bölümde, bir ideoloji etrafında toplanarak kitlelerin harekete geçmesi ve toplumda gerçekleşmesi istenilen davranış değişikliklerinin mümkün kılınmasını sağlayan propagandanın etkili örneklerinden biri olarak Hitler ve onun bu çerçevedeki faaliyetlerinden bahsedeceğiz. Hitler'in uyguladığı propaganda, salt bir iktidar başarısının ötesinde, milyonlarca insanın ölümüyle neticelenen İkinci Dünya Savaşı'nın silahı olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaşın ortaya çıkarttığı buhran ile devletler yeni bir dünya savaşının maliyetini ve tekrarının dünyayı nasıl bir krize sürükleyeceğini görmüş, böylelikle uluslararası mecrada istemsiz bir savaşsızlık ortamı oluşturulmuştur.

İlk dünya savaşını kaybetmiş Alman halkını yeniden savaşabilecek motivasyonu edinmelerine sebep olan şey propagandadır. Hitler yorgun ve fakir Alman halkını "Büyük Almanya" idealine yeniden motive ederken ateşli silahları kullanma eğilimi eyleme, propaganda sayesinde dönüşmektedir. Hitler dünya savaşı kaybetmiş, ekonomik bunalımı sonuna kadar hisseden bir milleti yeniden savaşarak ideallerine ulaşmaya ikna etmiştir. Propaganda günün sonunda bilinen ikna sanatı olma özelliğini İkinci Dünya Savaşı Almanya'sında gösterirken, günümüzde halen devam eden ve tarih boyu bilinen olumsuz şöhretini bu savaşta, Hitler propagandası ile sağlamıştır.

Hitlerin İktidara Gelişi

Stalin, Bolşevik iktidarın mirasçısı olarak ideolojik devrimi Lenin'in gölgesinde Stalinizme sürüklemiştir. Hitler ise bir ideolojinin kurucusudur. İdeolojisini hayata geçirirken kendi mücadelesinin neticesinde iktidara gelmiş ve milyonlarca Alman'ın Birinci Dünya Savaşı mağlubiyetinde yaşadığı hayal kırıklığı üzerinden Üçüncü Reich'i kurmayı başarmıştır.

Adolf Hitler, 1889 yılında Avusturya ile Almanya'nın arasında bir sınır kasabasında dünyaya gelmiştir. Düzenli eğitim hayatı olmayan

Adolf, 13 yaşında babasını, 14 yaşında annesini kaybetmiştir. İlerleyen yaşlarında sahip olduğuna inandığı ressamlık yeteneğini geliştirebilmek maksadı ile Viyana'ya gitmiştir.[1]

Viyana akademisinde hayallerini gerçekleştirmek üzere resim bölümüne girmeye çalışmış, kabul alamamıştır. Böyle olunca ikinci hayali olan mimarlık bölümüne başvurmuş, kabul almıştır. Hitler'in Viyana yılları fakirlik içinde geçer. O, bu yıllarda şantiyelerde işçi olarak çalışmış, buna rağmen dönem içinde dahi çok yönlü okumalar yapmaya fırsat yaratmıştır.[2] Aynı zamanlarda sosyal demokrat gruplarla etkileşimi olmuş, bir takım sendikal faaliyetlerde bulunmuştur. Lakin milliyetçi fikirleri bu çevrelerde kalamamasına sebep olmuştur. Hitler'e göre; liberalizm, Marksizm gibi Yahudi kaynaklarından meydana gelen her fikir toplumu karanlığa itmektedir. Toplumda yaşanan her sıkıntının Yahudi kaynaklı olduğunu savunmuştur. *Kavgam*'da Yahudiler için şöyle söylemiştir: *"Bir yaraya bıçak vurduğun zaman vücutta yoğunlaşmış solucanlar misali orada gözleri kamaşmış durumda, bir Yahudi çıkıyordu."*

Hitler 1912 yılında Viyana'dan ayrılarak Münih'e gider. Münih'te asker olarak Bavyera ordusuna dahil olmuştur. Yaralanır ve cepheden tedavi için ayrılır. İyileştiğinde tekrar savaşmak için döner ve savaşın sonlarına doğru gazdan etkilenerek tedavi görmek üzere hastaneye kaldırılır. Savaşta göstermiş olduğu kararlılık ve azim, demir haç nişanı ile onurlandırılmasını sağlar. Onun tedavi görmeye devam ettiği sıra Almanya savaşı yenilgiyle neticelendirir, Versailles Antlaşmasını imzalamıştır.[3] Versailles sonrası dönem, Hitler'in milli bilinç uyandırması ve nasyonal sosyalizmi getirmesinde önemli yıllardır.

Hitler, yenilginin nedeni olarak propagandaya karşı koyulamamasını ve sorumlusu olarak da Yahudileri göstermiştir. Yahudi kontrolü altında olan kitle iletişim araçlarının yanlış yönlendirme yaptığına inanmıştır.

Hitler'in siyasete girme fikri, 1919'da Münih'e dönüp İşçi Partisi'ne katılması ile somutlaşmıştır. 1920 yılında Hitler, üyesi olduğu partinin ismini değiştirerek Nasyonal Sosyalist Parti yapmıştır.[4] Hitler çok süre geçmeden ismini değiştirdiği partinin başına geçmiştir.

---

[1] Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yöntemler*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1986.

[2] Hitler, s. 51-52.

[3] David Cladue, *Hitler ve Nazizm*, (Çev. Hüseyin Baysan) İstanbul İletişim Yayınları, 1991, s. 5.

[4] David Cladue, *age*., s. 12.

1923 yılında Musollini'nin düzenlediği 'Roma Yürüyüşü'ne benzer bir organizasyon yapmak istemişse de başarılı olamamıştır. Bu girişim partinin kapatılması, Hitler ve arkadaşlarının hapse atılması ile neticelenmiştir. Landsberg Kalesi'nde hapisteyken hayatını, görüşlerini anlattığı *(Mein Kampf) Kavgam* kitabını yazmıştır. Hapis hayatı uzun sürmemiş, 1924 yılında hapisten çıkmış ve partisini yeniden kurmuştur. 1928 yılında katıldıkları seçimde toplam otuz milyon oyun yalnızca sekiz yüz binini alabilmiştir.[5] 1933 yılına gelindiğinde Hitler bu kez Hindenburg ile cumhurbaşkanlığı yarışına girmiştir. Fakat yine istediği sonuca ulaşamamış rakibinin yirmi milyon oyu karşısında on üç milyon oy alabilmiştir. Denemekten vazgeçmeyen Hitler bu sefer meclise (Reictag) yönelmiştir. Mevcut hükümeti düşürerek işe başlamış, sonrasında Von Papen kabinesi kurulmuştur. Bunun ardından Hindenburg meclisi feshetmiştir.

31 Temmuz 1932 seçimlerinde Hitler önderliğindeki Nazi Partisi mecliste bulunan 608 koltuğun 208'ine sahip olmuştur. Hitler çalışmaları ve diğer sağ partilerden aldığı destekle yakın arkadaşı Göring'i meclis başkanlığına seçtirmiştir. Hindenburg meclisi yeniden feshederek seçime götürmüştür. Yeni seçimden Nazi Partisi daha az koltukla çıkmıştır. Fakat yeni kabineye karşı yapılan darbe girişimi sonrası Komünist Parti kapatılınca Nazi Partisi meclisin tek partisi olarak kalmış ve bütün kararları alabilme yetkisine erişmiştir. Meclisteçıkarılan yeni yasa ile Hitler'e kanun yapma yetkisi tanınmıştır. 2 Ağustos 1933'te Cumhurbaşkanı Hindenburg'un ölmesi neticesinde Hitler cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar ülkeyi tek lider olarak yönetmiştir.[6]

Hitler Dönemi Nazi Almanyası Propagandasına Genel Bakış

Hitler iktidarı ele geçirdikten sonra ve hatta iktidarı ele geçirene kadar Almanya'nın, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesine sebep olan düşman propagandasına neden karşı koyamadığı üzerine çalışmalar yürütmüştür. Propagandanın belki kurucu kişisi değildir fakat onun, sistemli ve bilinçli propagandanın başarılı bir uygulayıcısı olduğunu

[5] Ayferi Göze, *age*., s. 335.
[6] David Cladue, *age*., s. 24-31.